

POSLANSTVO EVROPSKIH VANDALA KRALJU GAJZERIHU I PITANJE SLAVENSKE EKSPANZIJE U SREDNJU EVROPU

Miroslav Brandt

Problem nosilaca tzv. lužičke kulture već je gotovo dvjesto godina jedan od najsloženijih sporova u nauci.¹ O njegovu rješenju ovisilo je da li će se moći smatrati da su Slaveni ili njihovi preci još od početka evropskog brončanog doba živjeli na prostranom području od srednjeg Dnjepra sve do Labe ili je njihova pradomovina bila tek istočno od rijeke Visle, kako to uporno, sve do današnjih dana, dokazuju prije svega mnogi njemački naučnici.²

Dok s jedne strane brojni arheolozi i historičari slavenskih zemalja nastoje da vremenski raspon između najmlađih nalaza lužičke kulture i najstarijih nalaza neosporno slavenske kulture na istom području smanje u odnosu prema veličini toga raspona, koji je po Niederleovu mišljenju iz 1931. iznosio najmanje 1000 godina,³ dotle protivnici teze o slavenstvu ili protoslavenstvu lužičke kulture nastoje dokazati da su neosporno slavenski nalazi zapadno od Visle znatno kasniji, a i tada, u

¹ God. 1786. je osnivač slavistike *J. Dobrovský*, Über die Begräbnissart der Slawen, iznio mišljenje da su grobna polja s urnama na području istočno od Labe i Saale slavenskog podrijetla. Up. o tome *L. Niederle*, Rukověť slovanské archeologie, Prag 1931, str. 11 (obj. kod nas u prijevodu pod naslovom: Slovenske starine, Matica Srpska, 1954, str. 20) i također: *J. Korošec*, Uvod v materialno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka, Ljubljana, 1952, str. 13.

² V.: *E. Schwarz*, Das Vordringen der Slawen nach Westen, Stüdostforschungen XV, 1956, str. 86. i sl. Up. kontroverze o tom problemu izložene u djelima: *Niederle*, n. dj., izd. M. S., 1954, str. 20—21, i *Korošec*, n. dj., str. 12-21.

³ *Niederle*, n. dj., str. 25. — Češki arheolog *J. Filip*, Počátky slovanského osídlení, Prag 1948, navodi niz dokaza iz kojih slijedi da su nosioci lužičke kulture živjeli na svom prvobitnom boravištu još i na početku naše ere. Budući da je danas dokazano postojanje neosporno slavenske keramike na tlu ranije lužičke kulture već u V st. n. e., taj je *Niederleov* tisućgodišnji razmak smanjen na polovinu. Up. o tome *Korošec*, n. dj., str. 15.

tom kasnijem vremenu,⁴ rezultat naknadne penetracije Slavena u te krajeve s njihovih starijih boravišta istočno od Visle. U tome smislu, na općoj osnovi neslavenskog karaktera lužičke kulture, važno je dokazati da su još i do polovine 1. tisućljeća n. e. područja na kojima je nekoć cvala lužička kultura bila naseljena nesumnjivo neslavenskim stanovništvom.

Među argumentima koji to mogu dokazati pojavila se i hipoteza da su dijelovi Vandala-Silinga još i polovinom V. st. n. e. boravili u Šleskoj, pa da, dosljedno tome, još ni tada na tom području lužičke kulture nije moglo biti i nije bilo Slavena.⁵

Kao što se pretpostavlja, od kraja brončanog doba ili od početka Hallstatta (650—400) počinje postepeno nadiranje istočno-germanskih plemena na južne obale Baltika i otuda u dubinu područja lužičke kulture između gornje Labe i porječja Visle.⁶ U toku II. podrazdoblja La Tèna (250—100 pr. n. e.), u nizu germanskih talasa, na području srednje Šleske i zapadne Poljske, u osnovi od Sudeta, preko gornje Odre i Varte do nadomak Noteca i Visle, naselili su se Vandali kao došljaci s Jütlanda, danskih otoka i iz Južne Skandinavije.⁷ Krajem III. razdoblja La Tèna (1. st. pr. n. e.) na području srednje Šleske dominira vandalsko pleme Silinga, koji su, možda kao naknadno pojačanje općem vandalskom kompleksu, u 1. st. pr. n. e. došli sa Seelanda.⁸ Otprilike 150 godina kasnije (sredinom 2. st. n. e.) zadalo je Vandalima na širem području današnje zapadne Poljske odlučan udarac kretanje Gota s donje Visle prema obalama Crnoga mora. To kretanje primoralo je istočniju skupinu vandalskih plemena, Asdinge, da preko Karpatskih klanaca uzmaknu na područje današnje sjeveroistočne Mađarske i sjeverozapadne Rumunjske, od gornje Tise do Maroša. Silinzi su, skućeni u srednjoj Šleskoj, ostali ondje sve do sredine III. st., kad je dio njih seoba

⁴ Tj. tek počevši od druge polovine VI st., up. Schwarz, n. dj., str. 96.

⁵ Schwarz, n. dj., str. 97.

⁶ L. Schmidt, *Geschichte der deutschen Stämme. Die Ostgermanen*, 2. izd., München 1934, str. 82 i sl.; *Chr. Courtois, Les Vandales et l'Afrique*, Paris 1955, str. 19. O vremenu halštatskog doba na području istočno od Labe (sa zaostatkom u odnosu prema Zapadnoj Evropi) v. N. Åberg, *Vorgeschichtliche Kulturkreise in Europa*, Kopenhagen 1936. Tu je kronologiju prihvatio i Courtois u svom prikazu kretanja Vandala kroz Evropu do njihova dolaska na tlo Galije; up. n. dj., str. 11—37, napose str. 19, bilj. 1. J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach. Zmienione trzecie wydanie Wielkopolski w czasach przedhistorycznych*, Warszawa-Wrocław, 1955, str. 127—128 i 135, stavlja u razdoblje 770—550 stariju fazu halštatskog doba, a u razdoblje od 550—400 njegovu mlađu fazu.

⁷ L. Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, 2. izd., München 1942, franc. prijevod: *Histoire des Vandales*, Paris 1953, str. 7. — Courtois, n. dj., str. 20, smatra proširenje Vandala i na istok, preko gornje Visle, do izvora Buga i niz gornji Dnjestar, sve do Mogiljeva Podolskog, plodom fantazije (une belle création de l'esprit, n. dj., str. 28), pa mišljenju M. Jahna, *Vorgeschichte der deutschen Stämme III*, Leipzig 1940, str. 1029, pretpostavlja stanovište J. Kostrzewskoga, *Germania Przedhistoryczna, Przegląd Archeol. t. VIII*, 1946, str. 65—89.

⁸ Schmidt, *Gesch. d. Wand.*, franc. prijev., str. 9; *isti*, *Gesch. d. d. St.*, *Die Ostgerm.*, 2. izd., str. 101.

Burgunda prema zapadu povukla prema gornjoj Majni, gdje su uskoro, u borbama s rimskom vojskom, većinom uništeni. Njihova glavnina održala se i dalje u srednjoj Šleskoj u toku cijelog IV. st., sve dok ih seoba Asdinga iz njihovih boravišta među gornjom Tisom i Marošem nije početkom V. st. povukla na zapad, prema Galiji (prijelaz rijeke Rajne u zajednici s Alanima i Svevima 31. XII 406).⁹

Cijelo to višestoljetno kretanje istočnih Germana, Vandala, Rugijaca, Varna, Burgunda i Gota, što se u obliku uzastopnih talasa prelijeva preko područja starije, lužičke kulture, nije uspjelo, kao što je to pokazao Kostrzewski,¹⁰ zbrisati autohtono stanovništvo. Ono se zadržalo u svojim boravištima pokriveno germanskom bujicom, pa se poslije njezina povlačenja na granici IV i V st. oporavilo, apsorбирало zaostatke Germana i zatim se proširilo prema zapadu, istoku i jugu.

Takvi rezultati arheoloških istraživanja u skladu su i s podacima pisanih izvora. Kao što je pokazao Lj. Hauptmann, obavještenja što ih o kretanju Langobarda s donje Labe u Podunavlje donose Origo gentis Langobardorum i Pavao Đakon¹¹ dokazuju da su Lngobardi oko g. 400., poslije odlaska Silinga, prošli kroz Šlesku (koju Origo zove Antaib, tj. zemljom Anta) i da je ta zemlja na početku V. st. bila neosporno preplavljena slavenskim stanovništvom.¹²

Ali premda na taj način ni na temelju arheoloških nalaza ni na temelju analize pisanih izvora nema nikakva razloga govoriti o bilo kakvoj znatnijoj prisutnosti Silinga u Šleskoj poslije početka V. st. n. e., E. Schwarz je interesantnom interpretacijom podataka što ih donosi Prokopije u svojoj Povijesti vandalskog rata nedavno pokušao dokazati tako niotkuda ugroženu i očigledno tako masovnu prisutnost Silinga u Šleskoj čak oko 450, da bi ona, bez sumnje upravo tom svojom neuznemiravanom masovnošću, imala biti dokazom da Slavena još ni tada (tj. sredinom V. st.) u Šleskoj nije bilo pa je, dakle, kontinuitet lužičke kulture s kasnijim, slavenskim stanovništvom hipoteza koju treba odbaciti jer Slavena ondje sve do druge polovine VI. st. uopće nikad nije bilo.¹³

⁹ Courtois, n. dj. str. 32, 37—38; Schmidt, *Gesch. d. Wand.*, franc. prijev., str. 12—15, 24; isti, *Gesch. d. d. St.*, die Ostgerm., str. 104—105.

¹⁰ Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*.

¹¹ *Origo gentis Langobardorum*, c. 2; *Pauli Diaconi Historia Langobardorum*, I/13, MGH SS rer. langob. et ital., s. VI—IX, str. 3 i 54.

¹² Lj. Hauptmann, *Seoba Hrvata i Srba*, JIČ III, 1937, str. 56—58. Hauptmannovo mišljenje o tome u cijelosti prihvaća kao dokazano B. *Grafenauer*, *Razmerje med Slovani in Obri do obleganja Carigrada* (626) in njegove gospodarsko-družbene podlage, ZČ IX, 1955, str. 147.

¹³ Schwarz, str. 96—97. Zanimljivo je da je isti autor niz svojih radova, posvećenih problemima uzajamnog razgraničenja slavenskog i germanskog svijeta, počeo još prije više od 30 godina jednakim tipom argumentiranja. U svojoj raspravi: *Die Frage der slawischen Landnahmezeit in Ostgermanien*, *Mitteilungen d. oesterr. Inst. f. Geschichtsvorschung* 43, 1929, str. 187—260, napose str. 225 i sl., dokazivao je da Slaveni nisu u početku V. st. mogli boraviti u Šleskoj već i zbog toga što su još stotinu godina kasnije (tj. početkom VI st.) germanski Varni u svojoj vlasti držali čak i zapadnu Galiciju. Up. kritiku toga mišljenja u cit. raspravi Lj. Hauptmanna, n. dj., str. 58.

Prokopijev tekst na koji se E. Schwarz poziva, odnosi se na posljednje mjesece vandalske vlasti u sjevernoj Africi. Prikazujući Belizarov ulazak u nebranjenu Kartagu (15. IX 533), Prokopije nabraja okolnosti koje su navele vandalskog kralja Gelimera da odustane od obrane grada: gradske zidine bile su, naime, u tako ruševnu stanju, da je otpor Vandala u Kartagi morao biti beznadan. Ali osim toga strateški uvjerljiva razloga, Prokopije iznosi i priče koje se među stanovništvom Kartage kolale i negativno djelovale na njegovo raspoloženje. Postojalo je staro proroštvo o Gelimerovu protjerivanju iz Kartage; još su od davnine, naime, i djeca u Kartagi na sva usta ponavljala da će »G« protjerati »B«, a zatim opet »B« protjerati »G«, pa se sada svima objasnilo da su ta zagonetna slova značila Gajzeriha, Bonifacija, Belizara i Gelimera; osim toga znalo se i za čudotvorno obećanje Sv. Ciprijana, koji je živio u III st. n. e., ali se uoči propasti vandalske moći mnogim ljudima javio u snu i objavio im da će kršćansko svetište u Kartagi, koje je on osno- vao, uskoro biti oduzeto vandalskim arijancima. Sve to ilustriralo je i unaprijed najavljivalo prolaznost vandalske okupacije. Privremenosti svoga boravka na tlu Carstva bili su — kako to želi istaći Prokopije — već i prije svijesni najdalekovidiji mudri ljudi među Vandalima. Kao potvrdu tome — pripovijeda Prokopije — vandalski narod sjetio se u vezi s ponovnim padom Kartage u ruke »Rimljana« (Bizantinaca) jedne stare priče koja pokazuje da se čovjek ne smije ni odreći stanovitih svojih nadanja, ali ne smije računati ni da nešto trajno posjeduje.

Kad su, naime, Vandali nekoć zbog gladi odlučili napustiti svoju domovinu, jedan dio njih nije htio otići pod vodstvom Godegisila iz stare postojbine, nego je u njoj ostao. Ali poslije je došlo vrijeme da su oni koji su ostali imali obilne žetve, a Gajzerih je sa svojima zauzeo Libiju (Afriku). Ti koji nisu otišli s Godegisilom, radovali su se što im sad zemlja daje dovoljno hrane, ali se nisu mogli otresti straha da će osvajači Afrike ili njihovi potomci jednom opet tu zemlju napustiti i vratiti se u domovinu svojih predaka; pretpostavljali su naime da Rimljani ne će smatrati Afriku zauvijek izgubljenom. Zbog toga su onamo poslali svoje izaslanstvo. Ti su ljudi došavši pred Gajzeriha izjavili da se veoma raduju što su njihovi sunarodnjaci postigli takav uspjeh, ali da ne mogu dalje za njih čuvati onu zemlju što su je svojedobno napustili. Zbog toga su zamolili da im tu zemlju, ako za njih ubuduće nema više nikakve vrijednosti, bez odštete odstupe da bi je oni kao njezini neosporni gospodari mogli u cjelini kao svoju domovinu braniti od svakoga napada. Gajzerih i njegovi smatrali su taj prijedlog razboritim i opravdanim, pa su već htjeli udovoljiti zahtjevu izaslanika, ali je tada (na skupštini) ustao neki veoma mudar starac odlična podrijetla, pa je izjavio da nipošto ne treba dati takvu dozvolu; nijedno ljudsko djelo, naime, rekao je on, ne počiva na čvrstoj osnovi, pa ništa od onoga, što postoji u sadašnjosti, nije u budućnosti sigurno jer u budućnosti nije ništa nemoguće. To mišljenje prihvatio je zatim i Gajzerih pa je otpravio poslanstvo neobavljena posla kući. Njega i onoga starca svi su Vandali

tada ismijali, ali kad se sve zaista baš tako dogodilo — priča Prokopije — upoznao je vandalski narod narav ljudske sudbine i uvidio kako je onaj starac mudro govorio.

»Od onih Vandala« — nastavlja dalje Prokopije — »koji su u svojoj domovini ostali, nema u moje doba više ni traga. Bilo ih je ionako veoma malo, pa su ih ili njihovi susjedi potlačili ili su se s njima dragovoljno izmiješali tako da je čak i njihovo ime iščezlo. A ni Vandalima, koje je Belizar tada pobijedio, nije ni na pamet palo da se vrate u svoju postojbinu: prije svega, nisu imali lađa da se vrate u Evropu, a osim toga trebalo je da ih zadesi pravedna kazna za sve ono što su Rimljanima učinili.«¹⁴

Kako se iz sadržaja, položaja, konteksta i namjene citirane priče vidi, ona potječe iz legendarne ili bajoslovne građe kakvu Prokopije u svojim brojnim ekskursim iznosi veoma često, i to većinom bez ikakve kritičke rezerve.¹⁵ On i sam navodi da je to stara priča, a poslužila mu je da njome istakne »viši smisao« događaja i objasni ih kao ostvarenje namjera Providnosti u interesu vječnog Rimskog carstva. Zabilježio ju je opisujući događaje iz 533, a samo poslanstvo — ako je cio taj događaj uopće bio stvaran — došlo je na Gajzerihov dvor poslije osvojenja sjeverne Afrike, dakle gotovo stotinu godina prije pada Kartage u ruke Bizantinaca.¹⁶ Pri tom je karakteristično da Prokopije ništa ne zna o međusobnom ugovoru dvaju dijelova Vandala (tj. onih Godegisilovih podanika koji ostaju u staroj postojbini, i onih koji pod njegovim vodstvom odlaze u Galiju) u onom dijelu svoga teksta kad spominje odlazak u Galiju, a također ne spominje poslanstvo evropskih Vandala ni u onim poglavljima svoje Povijesti vandalskog rata koja su posvećena razdoblju Gajzerihove vladavine. On je čak toliko neinformiran o prilikama među Vandalima u vrijeme njihove seobe kroz Evropu, da tvrdi da su Vandali prvobitno boravili na obalama Azovskoga mora (Maeotis), pa su, po njegovu mišljenju, odatle krenuli u Galiju,¹⁷ premda Vandali

¹⁴ *Procopius*, Bell. Vand. I, 21, 22, u izdanju: The Loeb classical library: Procopius, with an english translation by H. B. Dewing, in seven volumes. Vol. II: History of the Wars, Book III, The Vandalic war, XXI, XXII, Cambridge, Mass. — London, 1953, str. 180, 182, 184, 186, 188 (engl. prijev. str. 181, 183, 185, 187, 189).

¹⁵ *D. Coste*, Prokop: Vandalenkrieg: Einleitung von Dr. D. Coste, u izd. Die Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit, 2. izd., VI Jh., Bd. II, str. VII, XVII.

¹⁶ Možda u prvoj polovini četrdesetih godina V st., ako tek pad Kartage (19. X 439), koji je uslijedio deset godina poslije odlaska iz Hispanije i osvojenja najvećeg dijela rimske sjeverne Afrike, uzmemo kao početak faktično neograničene vlasti Vandala u Africi. Ugovor o miru, sklopljen s Carstvom u Hipponu 11. II 435, odobrio je boravak Vandala u Africi u svojstvu federata, pri čemu je Carstvo zadržalo svoj nominalni suverenitet i na području koje je u toj fazi invazije palo u ruke osvajača. Zbog toga, striktno uzevši, Prokopije ne bi mogao govoriti o vremenu prije 439. kao o razdoblju, u kom bi bilo moguće hipotetski nagadati da Rimljani sigurno ne će smatrati Sjevernu Afriku zauvijek izgubljenom. Na toj osnovi, poslanstvo evropskih Vandala Gajzerihu — ako je uopće bilo historijska činjenica — najvjerojatnije bi moglo biti u toku četrdesetih godina V stoljeća.

¹⁷ *Bellum Vand.*, I, 3.

u svom kretanju nikad nisu doprli u ruske ravnice istočno od Karpata; u toj (sasvim pogrešno lokaliziranoj) postojbini on ih očito brka s Gotima, a ove u cjelini čak sa Sarmatima.¹⁸

Zbog svih tih osobina Prokopijev tekst o poslanstvu evropskih Vandala na Gajzerihov dvor pobuđuje ozbiljne sumnje, pa se nameće pitanje da li uopće sadrži bilo kakav realan podatak o povijesti Vandala u vrijeme njihova kretanja kroz Evropu.

Ali prije objašnjenja te opće sumnjivosti, potrebno je odrediti o kojim to Vandalima Prokopijeva poučna anegdota govori.

Sam Prokopije pogrešno spominje područje oko Azovskoga mora kao ishodište odakle Vandali kreću na zapad. Ali uza sve to, premda je ta geografska odredba netačna, on u svom tekstu ipak daje dovoljno jasne, premda neizravne upute po kojima se može određenije odgovoriti na to pitanje. Prije svega, Vandali, koji su ostali u staroj domovini, to su oni koji nisu htjeli da je napuste kad je glavnina iz nje odlazila pod vodstvom kralja Godegisila. Kao što je poznato, Godegisil je bio jedan od vandalskih kraljeva iz kuće Hasdinga (Asdinga), koja je kuća po svoj prilici dala i ime tome dijelu Vandala.¹⁹ On je bio vladar Asdinga za vrijeme njihova boravka u Panoniji, na području gornje Tise, pa je upravo pod njegovim vodstvom glavnina Asdinga otišla iz tog područja na zapad, a umro je još prije 31. XII 406, kad je izvršen prelazak Vandala preko Rajne.²⁰ Budući da su se Silinzi iz Šleske pridružili Asdinzima nakon njihova odlaska iz Panonije, i to tek tada kad su Asdinzi već došli u dolinu rijeke Neckara ili Majne,²¹ Vandali, koji su odbili da se pridruže odlasku svojih sunarodnjaka iz dotadašnje postojbine pod vodstvom Godegisila, nisu mogli biti Silinzi, nego samo Asdinzi. Zbog, toga zaostatak evropskih Vandala, koji je slao hipotetsko poslanstvo na dvor kralja Gajzeriha u Africi nikako nije mogao pripadati skupini Silinga i nije u polovini V. st. živio u Šleskoj, nego na nekadašnjim boravištima Asdinga, tj. u Dakiji, negdje između gornje Tise i Maroša.²²

¹⁸ *Bellum Vand.*, I, 2.

¹⁹ Courtois, n. dj., str. 25 i 237.

²⁰ O vremenu vladanja kralja Godegisila v. Courtois, d. dj., str. 38 i 392.

²¹ Courtois, n. dj., str. 40; Schmidt, *Gsch. d. Wand.*, franc. prijev., str. 21.

²² Up. navode u bilj. 8. S takvom lokalizacijom zaostalih Vandala-Asdinga na tlu Evrope slažu se i podaci o seobi Vandala što ih donosi *Jordanes*, *De origine actibusque Getarum* XXII, 113—114, MGH, Aa, T. V/1, str. 87. Premda se općenito misli da je *Jordanes* nepouzdan na svim onim mjestima koja mu pružaju mogućnost da preko mjere uzveliča slavu Gota, pa je, u tome smislu, netačan i njegov navod o preseljenju Asdinga iz Dakije u rimsku provinciju Panoniju nakon njihova sukoba s Gotima (negdje između 332 i 337), ipak, bez obzira na tu nepouzdanost, neosporan ostaje njegov podatak o vandalskom kralju Visimaru, prethodniku Godegisilovu. Taj je vladalac (Visimar), prema *Jordanesu*, bio kralj Asdinga, koji su boravili u Dakiji i zatim se — što je već netačno — poslije poraza u bici s Gotima otuda preselili u Panonju. Arheološki nalazi potvrđuju, naime, boravak Vandala u njihovoj dotadašnjoj postojbini Dakiji i nakon tridesetih godina IV stoljeća. Naprotiv, vandalskih nalaza nema u rimskim provincijama Panonije u toku IV st., a isto tako nema ni gotskih nalaza iz tog vremena na području Kereša i Maroša, koji bi nadomjestili vandalske nalaze nakon njihova tobožnja odlaska. Up. o tome Schmidt, *Gesch. d. Wand.*, 2. izd., franc. pri-

Činjenicu, da već i sam Prokopijev tekst doduše neizravno ali ipak pouzdano upućuje na to, koja je skupina evropskih Vandala uputila hipotetsko poslanstvo u Afriku, istakao je već L. Schmidt²³ pobijajući ranije izražena suprotna shvaćanja, među kojima i mišljenje E. Schwarz, formulirano 1927. u raspravi: *Der Quaden- und Wandalenzug nach Spanien*.²⁴ Pri tom Schmidt u prilog svojoj tezi iznosi dva osnovna argumenta. Prvi je od njih općenit i po svojoj suštini nagađanje: po njegovu mišljenju manje je vjerojatno da su Silinzi iz kudikamo veće udaljenosti i veoma nesigurnim područjem uputili poslanstvo u daleku Afriku; naprotiv, mnogo je vjerojatnije da su to učinili Asdinzi, susjedi Istočnorimskog carstva, koje je raspolagalo dobrim i sigurnim cestama. Drugi Schmidtov argument oslanja se na Prokopijev podatak da su zaostali evropski Vandali bili dio Godegisilovih Asdinga, pa su dakle prvobitno boravili u Dakiji.

Četrnaest godina poslije takve zaključne Schmidtove ocjene toga pitanja (u 2. izd. njegove Povijesti Vandala iz 1942) E. Schwarz odgovara na njegovu dvostruku argumentaciju svega jednim protivargumentom, koji je, kao i Schmidtov prvi argument, također deduktivne prirode i plod domišljanja. Naime, Schwarz smatra da je teže zamisliti da je poslanstvo otišlo iz Ugarske (tj. s područja između gornje Tise i porječja Kereš-Maroš), koja je bila pod vlašću Huna, negoli iz Šleske gdje su se u okolini Zoltenberga sačuvala jezička svjedočanstva Silinga nakon odlaska glavnine njihova plemena iz Šleske na zapad (gdje su se u dolini Neckara ili Majne združili s Asdinzima²⁵). U stvari, premda smatra sveukupnu Prokopijevu priču o poslanstvu evropskih Vandala

jev., str. 18—19, i Courtois, n. dj., str. 34—35. Uostalom, i sam Jordanes navodi da se gotski kralj Geberih sa svojima nakon pobjede nad Vandalima vratio u zemlju odakle je i došao (ad propia loca unde exireat remeavit; na cit. mj., MGH, Aa, T. V/1, str. 87). Radilo se dakle o sukobu između Gota i Vandala i o porazu Vandala, ali su se Goti vratili u svoju zemlju, a Asdinzi su i dalje ostali u Dakiji, između Tise i Kereša-Marša. Ti isti Asdinzi kasnije su (na Stilihonov poziv ili pak od straha pred Gotima, kako to na dva mjesta različito objašnjava Jordanes, n. dj. XXII, 113/4, i XXXI, 161/1, na cit. mj., str. 87 i 100) sa svoga dotadašnjeg boravišta (tj. iz Dakije) otišli na zapad, put Galije.

²³ *Gesch. d. d. Stämme. Die Ostgerm.* 2. izd., München, 1934, str. 107; isti, *Gesch. d. Wand.*, 2. izd., franc. prijev. str. 20—21. Courtois, u svom kapitalnom djelu o povijesti Vandala i njihovoj ulozi u razvitku Sjeverne Afrike, iznosi dva suprotna, među sobom neusklađena mišljenja: na str. 39 bilj. 5, citirajući Schmidtov odlučan stav protiv silinškog podrijetla poslanstva, navodi bez posebne argumentacije, da »nije nemoguće« da se pri tom radilo o Silinzima iz Šleske. Suprotno tome, na str. 235, bilj. 7, izričito kaže da u tom pitanju usvaja Schmidtovo mišljenje, da je, naime, moguća samo teza o poslanstvu Asdinga jer i sam Prokopije kaže da se radilo o poslanstvu Vandala koji su zaostali u staroj postojbini pošto se glavnina pod vodstvom Godegisila iselila i otišla put Galije.

²⁴ Obj. u časopisu *Sudeta, Zeitschr. für Vor- u. Frühgeschichte*, Reichenberg, III, 1927. Ta rasprava, kao i knjiga *Gesch. Schlesiens*, u izd. *Histor. Kommis. f. Schlesien unt. d. Leit. v. Hermann Aubin*, Breslau 1938, koje navodi L. Schmidt pobijajući njihovo stanovište u navedenom pitanju, ostale su mi nažalost nedostupne.

²⁵ V. bilj. 22.

u Afriku pouzdanom historijskom obavijesti, Schwarz uopće ne obraća pažnju na to da je tada prije svakog daljeg domišljenja i zaključivanja u prilog teze o Silinzima nužno eliminirati Prokopijevu izričitu tvrdnju da je poslanstvo došlo iz kruga nekadašnjih Godegisilovih podanika, a to znači iz kruga Asdinga. Umjesto toga Schwarz zaključuje: budući da je u Šleskoj ostao dio Silinga, a njihova je glavnina kasnije u Španiji, u borbama s Vizigotima, gotovo uništena pa su se tamošnji preživjeli Silinzi združili sa španjolskim Asdinzima, to su Asdinzi i njihov kralj postali baštinicima onih nekadašnjih zemljišnih prava Silinga u Šleskoj, što su ih oni prilikom odlaska ostavili na uživanje svojim neiseljenim sunarodnjacima.²⁶

Na taj način Schwarzov se dokaz da je poslanstvo došlo u Afriku iz Šleske sastoji od tri elementa: a) iz pretpostavke da je Silinzima iz Šleske bilo lakše otići u Afriku negoli Asdinzima iz Dakije, koja je bila pod hunskom vlašću; b) iz činjenice da je u Šleskoj zaista ostalo nešto Silinga; c) iz dedukcije da su kraljevi Asdinga poslije uništenja glavnine Silinga u Španiji postali baštinici prava na zemlju u prijašnjem boravištu Silinga i time postali kompetentni da udovolje ili ne udovolje molbi silinškog poslanstva.

Prvi od tih elemenata potpuno je hipotetske prirode; očito je da hunsku vlast na širokom području geografskog pojma Panonije ne treba zamišljati, analogno modernim državama, s aparatom koji bi bio kadar spriječiti kretanja stanovništva pa i njihov izlazak iz periferijskih oblasti podvlašćenog područja u druge zemlje, pogotovu kad se radilo o tako malim skupinama ljudi kao što je moralo biti hipotetsko poslanstvo evropskih Vandala, koje je navodno došlo na Gajzerihov dvor u Africi.²⁷ Druga dva elementa Schwarzove argumentacije ne daju nikakvu prednost Silinzima kad treba odrediti iz koje je od dviju evropskih vandalskih oblasti tobožnje poslanstvo došlo. I zaostatak manjih tragova Asdinga u Dakiji nakon odlaska glavnine pod vodstvom Godegisila također je arheološki potvrđen.²⁸ A ako pak usvojimo izričiti Prokopijev podatak da je poslanstvo došlo iz kruga onih Vandala koji nisu otišli pod Godegisilom nego su ostali u svojoj dotadašnjoj postojbini (tj. u Dakiji), onda je Gajzerih, neposredni kralj Asdinga, bio u neospornijem ili u najmanju ruku u direktnijem pravu da molbu poslanstva iz Dakije prihvati ili odbije nego što bi to bilo u slučaju da su ti poslanici bili predstavnici Silinga.

²⁶ Schwarz, n. dj., star. 97.

²⁷ U času kad su Huni 375. u južnoruskim stepama napali Gote bilo ih je u svemu oko 5000 ratnika; a kad su se poslije propasti Atiline države povlačili na istok bilo ih je oko 2000. Up. o tome *F. Altheim*, *Geschichte der Hunnen I*, Berlin 1959, str. 366—368. Prema tome, svega huskog stanovništva u Panoniji u Atilino doba jedva da je moglo biti više od 40—50.000, od čega najviše 7—8000 ratnika. Kako se iz Priskova opisa puta iz Carigrada u Atilinu prijestolnicu vidi, područja istočno od Tise bila su u osnovi naseljena nehunskim stanovništvom; up. o tome: *Vizantiski izvori za istoriju naroda Jugoslavije I*, Beograd 1956, str. 13—16. U takvim okolnostima, pretpostavka da bi vandalskom poslanstvu bilo nemoguće otići s toga veoma slabo kontroliranog područja u Dakiji otpada kao neodrživa.

²⁸ Courtois, n. dj., str. 39/5.

Od svih argumenata i protivuargumenata u alternativni o podrijetlu vandalskog poslanstva ima dakle realnu težinu samo Prokopijev navod o Godegisilu kao vladaru onih Vandala kojih će potomci u Gajzerihovo vrijeme poslati svoje izaslanstvo u Afriku. Prema tome, uz pretpostavku da Prokopijev tekst o vandalskom poslanstvu u Afriku uopće reproducira historijsku istinu, on može poslužiti samo kao dokaz da je to poslanstvo došlo iz Dakije, a nikako ne iz Šleske. U konačnoj konsekvenciji njemu, dakle, uopće nema mjesta u polemici oko kontinuiteta neosporno slavenskog stanovništva u Šleskoj sa starijim nosiocima lužičke kulture. Prokopijeva priča bila bi stoga samo jedna pojedinost iz povijesti dačkih Asdinga, zaostalih ondje poslije odlaska glavnine pod Godegisilovim vodstvom na zapad.

Ali, kao što je već izloženo, niz okolnosti upućuje na legendarni karakter te priče što je Prokopije donosi zajedno s drugim, očigledno legendarnim materijalom, a sve sa zajedničkom svrhom da cio taj materijal posluži kao neke vrste triumfalna pouka o subbinski predodređenoj prolaznosti barbarskih vlasti na tlu Carstva.

Budući da nijedan drugi pisac ne spominje vandalsko poslanstvo iz Evrope na dvor alanovandalskog kralja u Africi, direktno provjeravanje historičnosti Prokopijeve priče nije moguće. Preostaje dakle njezina sadržajna građa.

Njezinu jezgru čini teza o pravu iseljenih Vandala na zemlju koju su držali prije svoga odlaska iz stare postojbine i o pretenzijama Gajzeriha da to pravo i dalje zadrži za sebe i svoj narod: do svoga odseljenja svi su Vandali imali pravo na istorišćavanje tla (očito na zemljoradničku obradu, jer se govori s jedne strane o nerodici i gladi, a s druge strane o obilnim urodima); nakon odlaska glavnine zaostali su Vandali preuzeli na sebe obavezu da čuvaju zemlju emigranata za slučaj njihova neuspjeha u tuđini i prinudnog povratka u staru postojbinu; zadaća samog poslanstva sastojala se u tome da od kralja i drugih predstavnika Vandala u Africi dobiju odrješene od te obaveze čuvanja i odobrenje da evropski Vandali bez odštete za sebe uzmu zemlju koju su dotad imali samo na čuvanju; saslušavši savjete u svom vijeću, Gajzerih je najzad odlučio da se afrički Vandali ne smiju odreći svojih prava na zemlju u Dakiji pa je s perspektivom eventualnog povratka svoga naroda onamo i dalje zadržao pravo na ostavljenu zemlju u Dakiji.

Takav privredni i pravno-posjedovni sadržaj Prokopijeve priče obuhvaća važne podatke o ekonomskim, društvenim i političkim odnosima u vandalskom drušćtvu od kraja IV do polovine V st., pa je usprkos ranije istaknutim sumnjama možemo smatrati vjerodostojnom. ako su ti podaci u skladu s onim što je poznato o privrednom, društvenom i političkom razvitku kod Vandala u toku njihove seobe kroz Evropu sve do njihova odlaska iz Hispanije i osnutka alanovandalskog kraljevstva u Africi.

O privrednim odnosima i društvenoj strukturi Vandala do njihova naseljenja u Sjevernoj Africi nema u izvorima nikakvih iscrpnijih prikaza pa je njihova izravna i potpuna rekonstrukcija nemoguća. Ali uza sve to, njihovu povijest do osvojenja Kartage karakterizira nekoliko

bilježaka u izvorima, koje u dubokoj pozadini iza svoga teksta kriju važne indicije o privrednom i društvenom razvitku u tom razdoblju.

Asdinzi su se naselili na gornjoj Tisi u sedamdesetim godinama II st. s odobrenjem rimskih vlasti, ali su već od kraja tih istih 70-tih godina vodili mnoge borbe s Carstvom u nastojanju da prošire svoje posjede.²⁹ Pošto je Carstvo 270/71. evakuiralo Dakiju, Vandali su se proširili od gornje Tise prema jugu, pa su — prema Jordanesovu svjedočanstvu — u prvoj polovini IV st. boravili na području od gornje Tise do Maroša,³⁰ na tom području živjeli su dakle nešto više od stotinu godina, sve do svoga odlaska prema Galiji.

Za cijelo to panonsko-dakijsko razdoblje vandalske povijesti nema nedvoumnih podataka o načinu njihove naseljenosti. Rijetki sačuvani podaci u izvorima govore o njima kao o konjaničko-ratničkom narodu koji se pretežno bavio stočarstvom, napose uzgojem konja, a zemljoradnja im je bila tek sporedna grana privrede.³¹ Na toj osnovi njihova je privreda morala biti vezana uz pašnjake i potragu za obilnom stočnom hranom, a obrada tla u tim uvjetima nije mogla biti vezana uz uvijek iste oranice. Opravdana je stoga pretpostavka, da je režim obrade tla kod njih još i uoči odlaska iz Dakije bio nalik organizaciji koju opisuje Cezar.³² Karakteristično je, naime, da seoba Vandala kroz brojne evropske zemlje dugo vremena nema obilježje spontanog traženja zemlje za stalno naseljavanje. Zajedno s drugim etničkim skupinama, koje su s njima prodrle u Galiju, Vandali (kao i Alani i Svevi) uopće ne pokušavaju da se trajno nasele (izuzev malog fragmenta Vandala, koji se zadržao u oblasti Albyja, skupinâ Alana, koje su se naselile na Loiri, Garronni i Rhôni te malog broja Sveva, kojih su se naselja sačuvala na sjeveru, u oblasti Arrasa i Thérrouanna³³), nego su se raspršili po gotovo cijeloj Galiji pljačkajući je sistematski, predio za predjelom, gotovo tri godine.³⁴ Najzad, podjesen 409, Vandali i ostali barbari otišli su bez ikakve vojničke prisile ili opasnosti, pošto su pljačkom iscrpili rezerve u Galiji, preko Pireneja u Hispaniju, koja dotad još nije doživjela invazije barbara.³⁵

²⁹ Schmidt, *Gesch. d. d. Stämme. Die Ostermanen*, 2. izd., str. 105—207; isti, *Gesch. d. Wand.*, cit. franc. prijev., str. 13—14; Courtois, n. dj. str. 33.

³⁰ Jordanes, n. dj., XXII, 113—114, na cit. mj. str. 87.

³¹ Schmidt, *Gesch. d. Wand.*, cit. franc. prijev., str. 13, 14, 17, 47. isti, *Gesch. d. d. St.*, Ostg., 2. izd., str. 113.

³² Schmidt, *Gesch. d. d. St.*, na istome mj. Ta Schmidtova uporedba vjerojatna je zbog razloga navedenih u tekstu, nezavisno o podacima Prokopijeve priče, na koju se Schmidt poziva.

³³ Courtois, *Cit. dj.*, str. 42. i 50.

³⁴ Suprotno mišljenju Schmidta, *Gesch. d. Wand.*, 2. izd., franc. prijev. str. 25, Courtois je uspješno dokazao svu širinu područja, kojim su se barbari raspršili po Galiji pljačkajući je u manjim skupinama i odlazeći iz jednog područja u drugo čim bi negdje iscrpili bogatstva i zalihe; up. cit. dj. str. 42—50.

³⁵ Oslanjajući se na izričiti navod *Salvijana*, *De gubernatione Dei* VII, XII/53 i XIII/54 u MGH, Aa, T. I, str. 93, Courtois ističe da se barbari uoči svoga prelaska u Hispaniju nisu u Galiji imali čega bojati, nego su mogli neometano haračiti i dalje. Tražeći stoga druge razloge njihovu odlasku na Pirenejski poluotok, Courtois zaključuje, da je barbare, poslije iscrpljenja

Poslije dvogodišnjeg razdoblja pljačke po Hispaniji barbari su među sobom kockom podijelili teritorij poluotoka (izuzev provincije Tarraconensis, koja je i dalje ostala u vlasti Zapadno-rimskog carstva). Pri tom je car Honorije naknadno odobrio naseljavanje barbara u Španiji uz uvjet da odustanu od pljačkanja; zemlje što su ih dobili za naseljavanje dane su im na uživanje, ali ne u vlasništvo.³⁶ Poslije te podjele, za vrijeme svoga desetgodišnjeg boravka u Galiciji (411—420) Asdinzi

u okolnostima invazije ionako slabe žetve u Galiji, te godine (409) čekala zima bez dovoljno zaliha hrane za njih same i njihovu stoku; zbog toga su prešli u dotad intaktnu Hispaniju. Up. o tome Cit. dj. str. 51.

³⁶ Prokopije, Bell. vand. I, 3, na cit. mj., str. 122 (123). Osim ovog Prokopijeva podatka u izvorima ima i drugih obavještenja o načinu kako su se Alani. Vandali i Svevi naselili u Hispaniji. *Hydacijs*, *Continuatio chroniconum Hieronymianum*, c. 49, MGH, Aa, T. XI, vol. II, str. 18, donosi poslije opisa barbarskih pustošenja i gladi u Hispaniji kratku bilješku: »Subversis memorata plagarum grassatione Hispaniae provinciis barbari ad pacem inendum, domino miserande conversi sorte ad inhabitandum sibi provinciarum dividunt regiones. Gallaeciam Vandali occupant et Svevi sita in extremitate oceani maris occidua; Alani Lusitaniam et Carthaginensem provincias et Vandalj cognomine Silingi Baeticam sortiuntur. Hispani per civitates et castralla residui a plagis barbarorum per provincias dominantium se subiciunt servituti.«

Pavao Orozije, *Historiarum lib. VII*, na tri mjesta spominje naseljavanje barbara u Hispaniji: »Igitur Honoriaci . . . prodita Pyrenaei custodia claustrisque patefactis cunctas gentes quae per Gallias vagabantur, Hispaniarum provinciis inmittunt, iisdemque ipsi adjunguntur, ubi actis aliquamdiu magnis cruciatibus discursibus, post graves rerum atque hominum vastationes de quibus ipsos quoquemodo poenitet, habita sorta et distributa usque ad nunc possessione consistunt.« (cap. XL, Migne, Patr. lat., t. XXXI, col. 1167).

U XLI poglavlju iste Orozijeve knjige, koja je u neku ruku »naravoučenije« (»dictorum velut epilogus«), iznosi se uvjerenje da su katastrofalni događaji u vezi s barbarskim provalama rezultat grijeha i stoga pravedna božja kazna. U toku toga pobožnog razmatranja navodi se: »Qui autem non crediderunt Evangelio Dei, quasi contumaces, vel si etiam non audierunt, dupliciter contumaces, non dederunt locum irae, iuste a superveniente ira comprehensi et oppressi sunt. Quamquam et post hoc quoque continuo Barbari, exsecrati gladios suos, ad aratra conversi sunt, residuosque Romanos ut socios modo et amicos fovent, ut inveniantur jam inter eos quidam Romani, qui malint inter Barbaros pauperem libertatem, quam inter Romanos tributarium pollicitudinem sustinere.« Zatim se dalje nastavlja: ako su svi ti narodi promišlju božjom puštenjima na teritorij istočne i zapadne crkve samo zato da ondje upoznaju istinu vjere, onda treba hvaliti i slaviti milosrđe božje . . . i td. Nakon tog općenitog razmatranja, koje sadrži posve neodređenu opasku o vremenu kad su to barbari odbacili mačeve i obratili se plugovima i s Rimljanima se toliko zbližili da su s njima postali drugovi i prijatelji, a koje je razmatranje potpuno u suprotnosti s opisom Hydacija o tome da su barbari poslije diobe španjolskih provincija Hispano-Rimljane pretvorili u roblje, Orozije daje (u gl. XLIII) narativni opis o naseljavanju barbara u Hispaniji: Komes Konstancije protjerao je Gote iz Narbonne i primorao ih da odu u Hispaniju. Ondje je Valija sklopio s Carstvom ugovor o miru, kojim se obavezao da će se boriti protiv ostalih naroda koji su zaposjeli Hispaniju, pa će ih pokoriti u vlast Rima, premda su i oni savezom vezani s Carstvom: »...quamvis et caeteri Alanorum, Vandalorum Suevorumque reges, eodem nobiscum placito depacti forent, mandantes imperatori Honorio: Tu cum omnibus pacem habe, omniumque obsides accipe; nos nobis conflagimus, nobis perimus, tibi vincimus: immortalis vero quaestus erit reipublicae tuae, si utrique pereamus.« (cap. XLIII, na cit. mj., col. 1173).

su (koliko je poznato) imali svega šest mirnih godina; nakon toga manifestiralo se njihovo nezadovoljstvo s teritorijem Galicije: oni pokušavaju zauzeti područje Sveva, a kad im to nije pošlo za rukom, napuštaju Galiciju i odlaze u Betiku. Tu su i opet prvih nekoliko godina mirovali, a zatim počinju njihove borbe s Rimljanima, najprije obrambene a potom i osvajačke; od 425. već postoji alano-vandalska flota, pa se nižu

Na temelju te izvorne građe Schmidt je izgradio ovakvu sliku o razvitku događaja nakon provale barbara u Hispaniju: Poslije dvije godine pljačkanja četiri su barbarska naroda zatražila od Carstva mir, pa je sklopljen ugovor o dodjeli teritorija, uz uvjet da barbari odsad žive ondje kao federati Carstva, obavezni da brane Hispaniju od strane agresije. (V.: *Gesch. d. Wand.*, franc. prijev. str. 30—31).

Ali takva interpretacija nipošto nije u skladu sa stvarnošću. U izvorima nema apsolutno nikakvih podataka o međusobnim borbama između četiriju skupina barbara što su prodrle u Hispaniju prije Valijina napada na Silinge i Alane. U razdoblju od provale Asidinga, Silinga, Alana i Sveva do njihove međusobne podjele provincija oni su, po svoj prilici u skupinama, kao i u Galiji, pljačkali Hispaniju a nisu se među sobom istrebljavali na korist Carstva, kao što to anahronički pripovijeda tekst Orozija. Tek poslije opoziva Valije iz Hispanije (krajem 418), dakle otprilike 7 godina poslije njihove međusobne raspodjele područja i pokušaja naseljavanja u njima, počinju njihove međusobne borbe, ali ni tada one nisu bile uzajamna istrebljavanja: Asdinzi napadaju Sveve; ovi dobivaju pomoć komesa Asterija, zbog čega Asdinzi dižu opsadu sjevčkih položaja pa zatim odlaze u Betiku, gdje će nastojati da prošire svoje posjede ratnim akcijama protiv teritorija pod vlašću Carstva. Orozijev tekst nije dakle stvaran opis događaja; cijelo posljednje, XLIII poglavlje njegove Historije (kome je taj tekst sastavni dio) ističe se ditirambičnim, povišenim tonom, kojim cijelo djelo završava, pa je tekst o miru što su ga barbari navodno sklopili s Carstvom (a ono ih ipak predaje Valijinu maču) upao kao neke vrste retorski ukras u posljednje retke Historije gdje pripovijedanje već gubi realne konture i prelazi u završne apostrofe Bl. Augustina kao naručioca cijeloga Orozijeva spisa.

Prema tome, sveukupni realni podaci izvornih tekstova o naseljavanju barbara u Hispaniji svode se na Hidacijev i Orozijev navod da su barbari među sobom kockom podijelili hispanске provincije s ciljem da se ondje nastane. O hospitalizaciji barbara na imanjima hispanorimskih veleposjednika po sistemu sortes na temelju federatskog ugovora s Carstvom nema nikakva spomena, a ni Orozijevi tekstovi iz gl. XLI i XLIII ne daju za takav zaključak nikakva osnova. Car je svršeni čin zaposjedanja zemlje (kako to svjedoči Prokopije) tek naknadno odobrio uz uvjet da zaposjednuta zemlja ne bude priznata kao trajno vlasništvo osvajača. Ali uza sve to, barbari su, kako to iznosi Hydacije, zaposjednutu zemlju ipak prisvojili, ali ne kao hospites, koji uzimaju jednu trećinu, nego tako da su Hispano-Rimljane pretvorili u roblje. Upravo ta okolnost da nije bilo nikakva federatskog ugovora između Carstva i alano-vandalsko-svevske skupine barbara i da ti barbari nisu poštivali carev post-festum postavljeni uvjet o neposjedovanju zemlje navela je Carstvo da jedne barbare (Alane, Vandale i Sveve) izgoni uz pomoć drugih (Vizigota). Tu politiku Carstva nipošto nije opravdano šablonski objašnjavati receptom: *divide et impera* (V.: *Chr. Courtois*, Cit. dj., str. 54: »La suprême habileté paraissait d'opposer les Barbares les uns aux autres«). Smisao politike Carstva kao i suprotnost u položaju između dviju skupina barbara u ovom su slučaju očiti: nakon federatskog ugovora s Valijom Vizigoti su kao ugovorom vezani federati imali očistiti Hispaniju od invazora, koji nisu prihvatili careve uvjete o naseljavanju, pa stoga nisu bili ni u kakvom federatskom odnosu prema Carstvu, nego su naprotiv nepovlasno zaposjeli zemlje i podjarmili hispano-rimsko stanovništvo pretvorivši ga u roblje. Carstvo nije dakle jednu drugoj suprotstavilo dvije pod-

napadi na Baleari e i na obale Mauretani je.³⁷ Svega četiri godine posli je toga (429), i opet bez ikakve vojne prisile (možda potaknuti primjerom Vizigota, koji su još 415. u potrazi za bogatim zalihama hrane pokušali prijeći iz Hispanije u Afriku³⁸), napuštaju zaposjednute oblasti u Betic i Kartageni pa se sele u Afriku.³⁹

Svi ti podaci govore o krajnjoj mobilnosti Vandala (Alanovandala) od njihova odlaska iz Dakije i Šleske sve do odseljenja u Afriku. Napu-

jednako nepokorene barbarske sile s ciljem da jedna drugu istrijebe, nego je svoje federate poslalo na unište neprijateljskog osvajača.

Takvim tumačenjem moguće je Prokopijeve i Hydacijeve podatke povezati s onim što od Orozijeve navoda ostaje kao pouzdana jezgra u skladnu i logički zatvorenu cjelinu. Sama logika te cjeline, što je čine podaci raznih autora, govori protiv Schmidtova prigovora Prokopijevoj vjerodostojnosti; njegova pretpostavka da je Prokopije pogrešno pripisao Honoriju zakon donesen u vrijeme Valentinijana III samo je hipoteza koja umjesto sadržajne analize nudi mehaničko rješenje problema. — Courtois nije zauzeo određen stav u toj alternativi, pa je u pogledu mogućnosti navedenih izvornih tekstova da nas informiraju o položaju barbara nakon doseljenja izrazio mišljenje u smislu formule: *ignoramus et ignorabimus*. Ali uza sve to, on je u neposrednom nastavku svojih izlaganja izrazio veoma opravdanu slutnju o postepenoj evoluciji privrednih i društvenih odnosa kod Vandala u toku njihove seobe kroz evropske zemlje prema obalama rimske Afrike (Up. n. dj., str. 57—58).

³⁷ Schmidt, *Gesch. d. W.*, franc. prijev., str. 39, smatra taj napad kao izviđački pokušaj na osnovi već donesenog projekta o iseljenju u Afriku.

³⁸ Schmidt, *Gesch. d. d. St.*, *Die Ostgermanen*, 2. izd., str. 460.

³⁹ Prikazujući uzroke zbog kojih su Alanovandali otišli u Afriku (*Gesch. d. W.*, franc. prijev., str. 39—40), Schmidt je velikom osvajačkom maršu Vandala i drugih barbara kroz Galiju (nalik na stupanje njemačkih četa *Unter den Linden*), kako se to njegovu izlaganju narugao Courtois, n. dj., str. 42), dodao osvajački podvig Africi s dalekosežnim političkim ciljevima u smislu njemačkih *Weltmachteroberunga* u nedavnoj prošlosti: njihov je cilj bilo da osvoje glavnu žitnicu Italije i Rima (Sjevernu Afriku) i to zbog toga, što je onaj, tko je vladao Afrikom (i drugim provincijama bitno važnim za dopremu žita u Italiju) »držao u ruci sudbinu Zapadno-rimskog carstva«. Zanesen tim grandioznim političkim planom, po kom su Alanovandali već za vrijeme Guntarika, Gajzerihova prethodnika, zapravo željeli osvojiti Zapadno-rimsko carstvo i u tu svrhu namjeravali najprije dobiti u svoju vlast njegovu žitnicu u Africi, Schmidt argumentira ovako: Tà i Vespazijan je htijući osvojiti Italiju najprije smatrao nužnim zauzeti Egipat i Sjevernu Afriku; boreći se s Pescenijem Nigerom, i Septimije Sever je prije svega nastojao da ne izgubi Afriku: »Isto takvo umovanje bilo je odlučno i za Vandale.«! Tačno, dakle, kao i pretendenti na carsko prijestolje u Rimu, Vandali počinju prelaskom Gibraltarskog tjesnaca svoj podvig ususret najvišem cilju. U tome smislu vjerovatno je već i Guntarik gledao sebe u budućnosti ogrnuta carskim grimizom na Kapitolu! Takvo pogrešno objašnjavanje davne historije uz pomoć golih političkih motiva i osvajačke grandomanije modernih vremena navelo je Schmidta da previdi stvarni tok događaja: godine 455, tj. više od petnaest godina nakon osvojenja Afrike, Gajzerih je kao kralj moćne alanovandalske države zaista zauzeo Rim i temeljito ga opljačkao ali ipak nije poduzeo ništa da ostvari političke ciljeve (osvojenje Zapadno-rimskog carstva), koje mu neopravdano pripisuje Schmidt, kao što to prije njega nije učinio ni Alarih, premda se i on, prema Schmidtovu mišljenju, zanosio istim velikim planovima. Jednako, naime, kao i Alanovandali uoči odlaska iz Hispanije, tako su navodno ranije i vizigotski kra-

stivši ekstenzivnu i selilačku poljoprivredu vezanu uz stočarstvo i karakterističnu za doba njihova boravka u Dakiji, oni su se za seobe u prvo-me redu održavali ratovanjem i plijenom. Budući da u Hispaniji — kako je izloženo — nisu stupili u federatske odnose s Carstvom, nisu se mogli uklopiti u postojeći posjedovni sistem na tlu Carstva po principu kantorniranja. Njihovo podjarmljivanje Hispano-Rimljana u Galiciji, a zatim vjerojatno i u Betici, nije se moglo izvršiti u smislu stvaranja određenog poretka, nego je nužno ostalo osvajački odnos na bazi nereguliranog, nasilnog oduzimanja plodova rada. Pošto su na taj način mogućnosti zaposjednutih provincija u svega nekoliko godina bile iscrpljene, Alanovandali odlaze, i ovaj put bez vojne prisile, kao i iz Galije, u Afriku, na još netaknuta područja.

Na tako karakterizirane odnose prirodno se nadovezuje prva etapa njihova boravka u Africi. Poslije prelaska Gibraltarskog tjesnaca (u maju 429) Alanovandali su u sporom napredovanju — održavajući se očito na teret područja kojim su prolazili — poslije godinu dana doprli do Hippona.⁴⁰ Nakon četrnaest mjeseci opsade grad je najzad pao (u julu ili augustu 431⁴¹). Poslije neuspjelog pokušaja da u toku 631. porazi osvajače, Carstvo je s njima 11. II 435. sklopilo mir. Uvjete mira saopćava Prosper Tiro⁴². Oni nisu dali Vandalima trajno posjedovanje i vlast u osvojenom području nego samo pravo naseljavanja i uživanja zemlje u ograničenom okviru sjeverozapadnog dijela Mauretanijske Sitifiensis, sjeverne polovine Numidije i krajnjeg sjeverozapada provincije Proconularis s Hipponom kao središtem te vandalske »države«⁴³ Iz tog razdoblja tzv. numidijske države Alanovandala nema nikakva traga bilo kakvoj eksproprijaciji zemlje i o prijelazu zemljoposjeda u trajno vlasništvo osvajača. Alanovandali su u Numidiji bili samo prolazni uživaoci tuđih imanja, vjerojatno po pravu hospitalizacije, dakle u neku ruku

ljevi Alarih (410) i Valija (415) namjeravali (preko Sicilije odnosno Hispanije) doprijeti u Sjevernu Afriku. »Poneseni tim istim političkim namjerama« (Gesch. d. W., fr. pr., str. 39) oni su također bili pretendenti na svjetsku vlast i presumptivni nasljednici careva, pa bi, možda, u slučaju uspjeha, već kojih 550. god. prije Otona I. osnovali Sveto rimsko carstvo njemačke narodnosti. U stvari međutim, Alarih je 410. (kao i Gajzerih 455) zauzeo Rim i opljačkao ga, ali nije mario za baštinu Vespazijana ili Septimija Severa, nego je izašao iz grada i lutao Italijom željan da nađe zemlje za naseljavanje, ako ne drugdje, onda možda i preko mora, u bogatoj Africi. Schmidt doduše smatra da su Vizigoti otišli iz Rima u namjeri da preko Sicilije osvoje Afriku da bi im odande, naknadno, »Italija kao zreo plod pala u ruke« (Gesch. d. d. St. Die Ostgermanen, str. 451); ali kad su uskoro Vizigoti — ne doduše u Africi, nego u Galiji pa zatim u Hispaniji — našli mogućnost da se konačno nasele, veličanstveni politički planovi po uzoru na Vespazijana i Septimija Severa nisu ni u čemu došli do izraza, kao što se, uostalom, ni Gajzerih 455., kad je za njihovo ostvarenje imao povoljnu priliku, nije pokazao njihovim pobornikom.

⁴⁰ Courtois, n. dj., str. 162.

⁴¹ Courtois, n. dj., str. 163, bilj. 5.

⁴² *Prosperi Tironis Epitoma Chronicon*, MGH, Aa, IX, str. 474, cap. 1121: »Pax facta cum Vandalis data eis ad habitandum Africae portione (per Trigetium in loco Hipponne III idus febr.).«

⁴³ Courtois, n. dj., str. 169, 172—3.

kao gosti na imanjima afrorimskih veleposjednika.⁴⁴ Bitnu promjenu u tom pogledu donosi tek okupacija Kartage (19. X 439). Poslije uzaludnih pokušaja da organizira ekspedicije protiv Vandala, Carstvo je 442. sklopilo s Gajzerihom mirovni ugovor o podjeli vlasti u Africi: Alanovandali su dobili provinciju Proconsularis, Byzacenu, Numidiju i na krajnjem zapadu Mauretaniju Tingitanu; Mauretania Caesariensis, Mauretania Sitifiensis, Tripolitaniya i Numidia Cirtensis ostale su u vlasti Carstva. Ali već nakon smrti cara Valentinijana III (455) i te su pokrajine pale u ruke alanovandalskog kralja.⁴⁵ Odsad Alanovandali vladaju sjevernom Afrikom bez ikakva ograničenja; zauzeti teritorij sad je njihova samostalna država.⁴⁶ Na tom području Vandali su sad izvršili opsežne eksproprijacije: u provinciji Proconsularis velike su zemljoposjede dobili pripadnici alanovandalske rodovske aristokracije, a srednje i dio malih posjeda dobili su alanovandalski vojnici pa su na njima osnovali svoja rodovska sela. Veliki zemljoposjedi i carska imanja u Byzaceni i Numidiji pripali su kraljevskoj domeni. Dotadašnji vlasnici eksproprijiranih imanja dijelom su pretvoreni u roblje, a većinom su primorani da se iseše bez ikakve odštete⁴⁷ ili im je carska vlada dala naknadu u sjeveroafrličkim provincijama, koje su iza 442. ostale u vlasti Zapadnorimskog carstva ili pak u Italiji i raznim provincijama Istočnorimskog carstva. Manji dio zemljoposjednika prilagodio se novim prilikama. Zadr-

⁴⁴ Premda se u sačuvanim izvorima nigdje izričito ne navodi kako su Alanovandali zaposjeli obradivu zemlju na tlu tzv. numidijske države, u literaturi se — za razliku od hispanске ere o kojoj na pr. Courtois tek s rezervom, hipotetski i samo s oklijevanjem govori o eventualnoj hospitalizaciji, v. n. dj., str. 55—58, 169 — smatra da se radilo o hospitalizaciji po sistemu tercijе. up. Courtois, n. dj., str. 169—170, 276; Schmidt, Gesch. d. W., fr. pr., str. 82

⁴⁵ Schmidt, Gesch. d. W., fr. pr., str. 89—90; Courtois, dj., str. 173, 176; G. G. *Diljenskiy*, Agrarnye otnošenija v vandaljskom korolevstve, Viz. vremennik, t. XI (1956), str. 7.

⁴⁶ Courtois, n. dj., str. 173—176; Schmidt, Gesch. d. W., fr. pr., str. 93.

⁴⁷ O načinu kako je izvršena eksproprijacija najvažniji su narativni izvori Prokopije, Bell. Vand., na cit. mj. I, 5, 11 i sl. i osobito *Victor de Vita*, *Historia persecutionis Africae provinciae*: »Carthaginem Geisericus tenuit et intravit, et antiquam illam ingenuam ac nobilem libertatem in servitutum redegit: nam et senatorum urbis non parvam multitudinem captivavit. Deinde proponuit decretum, ut unusquisque auri, argenti, gemmarum vestimentorumque pretisorum quodcumque haberet offeret, et ita in brevi avitas atque paternas opes tali industria abstulit rapax. Disponens quoque singulas quasque provincias, sibi Byzacenam, Abaritanam atque Getuliam et partem Numidiae reservavit, exercitui vero Zeugitanam vel proconsularem funiculo hereditatis divisit, Valentiniano adhuc imperatore reliquias licet iam exterminatas provincias defendente; post cuius mortem totius Africae ambitum obtinuit, nec non et insulae maximas, Sardiniam, Siciliam, Corsicam...« (*Victor de Vita*, *Historia*..., I. 13, MGH, Aa, T. III/1, str. 4).

»Praeterea praecipere nequaquam cunctatus est Wandalis, ut episcopos atque laicos nobiles deo de suis ecclesiis vel sedibus nudos penitus aufugarent: quodsi optione proposita exire tarderent, servi perpetui remanerent. Quod etiam in plurimis factum est: multos enim episcopos et laicos, claros atque honoratos viros, servos esse novimus Vandalorum.« (*Victor de Vita*, *Historia*... I, 15, na cit. mj., str. 4—5).

žao je svoja imanja i stupio u službu novih gospodara. Napose na području perifernih provincija, gdje nije bilo alanovandalskih naseobina, stari su posjedovni odnosi ostali neizmijenjeni.⁴⁸ Na svim područjima, gdje je bila izvršena eksproprijacija, Alanovandalima je sa zemljom pripao i cio inventar osvojenih imanja: zgrade, stoka, koloni i robovi.⁴⁹ Njihov kralj postao je najveći zemljoposjednik, eksploatator kolonske i robovske radne snage; njihova rodovska i ratnička aristokracija pretvorila se veoma brzo u vojničko-zemljoposjedničku aristokraciju, na bazi klasne eksploatacije neslobodnog ili zavisnog rada, a slobodni Alanovandali postali su mali zemljoposjednici, stalno naseljeni u svojim rodovskim selima koja su često zauzimala cijelo srednjeveliko eksproprijirano imanje.⁵⁰ Uklopivši se u imovne odnose osvojenog područja u sjevernoj Africi, Alanovandali su izvršili snažan utjecaj na njihov dalji razvitak. Njihov kralj, kao predstavnik etničke cjeline osvajača, postao je nominalni vrhovni vlasnik sveukupnog državnog teritorija, a likvidacija municipalne organizacije, državnog poreskog sistema iz vremena carske vlasti i znatni porast malog, slobodnog, seljačkog zemljoposjeda ubrzali su privrednu i društvenu evoluciju, koju je dotad državni režim kasnoga Carstva sputavao.⁵¹ U tom procesu alanovandalsko društvo naglo napušta zaostatke svojih rodovskih institucija, pretvara se u klasno društvo i razvija se ususret ranim formama feudalne državne organizacije.

Na toj osnovi Alanovandalsko kraljevstvo u Sjevernoj Africi izrađuje zatim svoju unutrašnju i vanjsku politiku. Nekadašnje staro-germansko kraljevstvo ratnog vođe, koji nema nikakvih suverenih prava, pretvara se u monarhijsku vlast. Na tom putu Gajzerih okrutno slama otpor onih, koji su se odupirali napuštanju zastarjelih odnosa,⁵² i stvara upravni hijerarhijski sistem milenarija. Pod vodstvom čvrste monarhijske vlasti alanovandalsko je kraljevstvo postalo u vrijeme Gajzerihove vladavine najmoćnija barbarska država toga razdoblja. Ona nizom akcija osvaja najvažnije žitne baze u Sredozemnom moru (Siciliju, Sardiniju) a i druga otočna uporišta. Tim proširenjem svojih posjeda Gajzerih je — kao što je to uvjerljivo pokazao Chr. Courtois⁵³ — stvorio snažno »žitno carstvo« na Sredozemlju. On nije namjeravao osvojiti Zapadnorimsko Carstvo, ali je time, što je oduzeo Zapadnom Carstvu tri najvažnije žitorodne pokrajine (Sjev. Afriku, Siciliju i Sardiniju), toliko osla-

⁴⁸ Up. Courtois, n. dj., str. 276—283; Schmidt, *Gesch. d. W.*, fr. pr., str. 85—93; Diligenskij, na cit. mj., str. 11—15, 27.

⁴⁹ Prokopije, *Bell. Vand.*, I, 5, 11; Victor de Vita, I/14, na cit. mj., str. 4. Upor. Courtois, n. dj., str. 280; Diligenskij, na cit. mj., str. 11.

⁵⁰ Diligenskij, na cit. mj., str. 11—15.

⁵¹ Diligenskij, na cit. mj., u cijelosti, a napose na str. 27.

⁵² Prosperi Tironis *Epitoma Chronicon*, MGH, Aa, T. IX, str. 479, c. 1348: »In Gisericum de successu rerum etiam apud suos superbientem quidam optimates ipsius conspiraverunt. Sed molitione detecta multis at eo suppliciis excruciatu atque extincti sunt. Cumque idem audendum etiam ab aliis videretur, tam multis regis suspicio exitio fuit, ut hac sui cura plus virium perderet quam si bello superaretur«. Up. Courtois, n. dj., str. 236.

⁵³ N. dj., str. 209—214.

bio njegovu snagu, da je time praktički onemogućio oporavak Carstva i bilo kakvu njegovu uspješnu ofenzivnu politiku prema afričkoj jezgri svoje države.⁵⁴

Tako ostvarene unutrašnjepolitičke odnose i vanjskopolitički položaj alanovandalske države u Africi dijeli od vremena Godegisilove vladavine u sjeveroistočnoj Ugarskoj otprilike stotinu i pedeset godina. U tom vremenskom razmaku izvršile su se bitne promjene. Sistem trajnog i sedentarnog posjedovanja zemlje u jednoj od najplodnijih oblasti na obalama Sredozemnoga mora s eksploatacijom kolonske i robovske radne snage i s tendencijom razvitka ususret feudalizaciji društva, te pored toga dominantna uloga snažne alanovandalske države na Mediteranu toliko su izmijenili interese i perspektive alanovandalske vojno-zamljoposjedničke aristokracije (a također i perspektive cijele etničke zajednice) da je svaki plan o eventualnom povratku u Ugarsku bio nezamisliv. Takav povratak bio bi ne samo povratak u nekadašnju, teritorijalno veoma skućenu postojbinu, nego i povratak u davno prekoraćene privredne i društvene uvjete života. On bi zahtijevao ponovno uključivanje u stare rodovske odnose i uklapanje u privredni i društveni sistem vandalskih sunarodnjaka, koji su poslije Godegisilova odlaska ostali u Ugarskoj i u osnovi zadržali arhaičku ekstenzivnu poljoprivredu, možda čak i s periodičkim ponovnim diobama zemlje i primitivnim stočarstvom. U tome smislu povratak afričkih Vandala u Evropu bio bi ne samo povratak u prostor, nego i povratak u vremenu, retrogradno kretanje već jednom prevaljenim putem u socijalno-ekonomskoj evoluciji. Na toj osnovi debata s navodnim poslanstvom evropskih Vandala u skupštini afričkih alanovandalskih odličnika pred kraljem Gajzerihom iluzorna je i nemoguća.

Poslije stvaranja solidne ekonomske baze alanovandalske vlasti u Africi putem eksproprijacije stare zemljoposjedničke klase Afro-Rimljana i izgradnje neosporne monarhijske vlasti, za koju se Gajzerih borio dosljedno, uporno, a kad je trebalo i okrutno, u njegovim planovima nije moglo biti mjesta sitnom računu o eventualnom povratku kroz prostor i vrijeme unazad, ponovo na područje između gornje Tise i Maroša. U tom osvjetljenju Prokopijeva priča gubi svako realno opravdanje; ona ne prikazuje stvarnost kakva je bila sredinom V st., u vrijeme uspona Gajzerihove moći, pa je treba smatrati irealnim umetkom u Prokopijevo prikazivanje događaja. Nije poznato, odakle ju je Prokopije uzeo, ali je očito, u koju svrhu se njome poslužio. Zajedno s drugim legendarnim materijalom, s kojim se ona u njegovu tekstu pojavljuje, trebalo je da posluži kao pouka o vječnosti rimske vlasti u provincijama koje su samo prolazno pale u ruke barbarskih osvajača. U tome smislu, ona je

⁵⁴ Posljednje napore protiv moći alanovandalske države u Africi Carstvo je obnovilo tek dvadeset godina poslije osvojenja Kartage: 460. je zapadnorimski car Majorijan pokušao snažnom flotom iz Hispanije napasti Afriku, a 468. su oba cara, Leon I, na Istoku, i Antemije, na Zapadu, krajnjim naporima organizirala kombiniranu pomorsku i kopnenu ofenzivu protiv Gajzeriha. Premda su oba puta bile u akciji veoma znatne snage, Carstvo je doživjelo potpuni neuspjeh. Up. o tome Schmidt, *Gesch. d. W.*, fr. pr., str. 107, 109—114.

samo literarni, didaktički dodatak a ne historijsko svjedočanstvo, pa njezina upotreba ne može služiti (kao što je izloženo već ranije) ni kao zapreka traženju kontinuiteta između nosilaca lužičke kulture na tlu Šleske i kasnijeg neosporno slavenskog stanovništva na tom području, ali također ni kao podatak o historičnosti veza između zaostatka Vandala u Ugarskoj i Gajzerihova kraljevskog dvora u Africi.

ZUSAMMENFASSUNG

In der fast zweihundertjährigen Diskussion über die ethnische Kontinuität zwischen den Trägern der lausitzer Kultur und der slawischen Bevölkerung auf dem Gebiete der ehemaligen lausitzer Kultur spielt das Dilemma, ob Schlesien Mitte des V. Jh. tatsächlich noch von germanischen Stämmen besetzt war oder nicht, eine wichtige Rolle. E. Schwarz benützte in seinem unlängst veröffentlichtem Aufsätze »Das Vordringen der Slawen nach Westen«, Südostforschungen, Bd. V, 1956, — unter anderem — einen Text aus *Bellum Vandalicum Procopios'* (I, 21, 22), um zu beweisen, dass es Mitte des V. Jh. in Schlesien noch keine Slawen gegeben hätte, dass deren Penetration erst späteren Zeiten angehöre und dass, demzufolge, die These über einen kontinuierten Uebergang zwischen den Trägern der lausitzer Kultur und der späteren slawischen Bevölkerung in Schlesien unhaltbar sei.

Der Verfasser versucht, durch eine Analyse des betreffenden Textes Prokopios' die Verwendung dieses Textes im Sinne der Schwarz' schen Auffassung zu verifizieren. Dabei kam er zum Ergebnis, dass Prokopios' Angabe über die Ankunft einer Botschaft europäischer Wandalen auf den Hof des Königs Geiserich in Afrika nicht von einer Botschaft der Silingen spricht, deren unbedeutender Teil nach dem Wegziehen ihrer Hauptmasse nach Westen (Ende des IV. — Beginn des V. Jh.) in Schlesien zurückblieb, sondern — wie es schon L. Schmidt behauptete — unzweifelhaft von einer Botschaft der Hasdingen, die bis zum Beginn des V. Jh. in Dakien, zwischen Theiss und Maros weilten und von dort unter Führung ihres Königs Godegisil nach Westen ausgewandert sind. Die hasdingische Herkunft der Botschaft wird von Prokopios selbst ausdrücklich betont und daher erweist sich jedes Verlegen ihres Ausgangspunktes aus Dakien nach Schlesien als völlig un begründet. Demzufolge ist die Verwendung des erwähnten Textes Prokopios' im oben angegebenen Sinne des betreffenden Problems unzulässig und dieser Text kann auch als Stütze der Schwarzschen Hypothese vom germanischen Charakter der Bevölkerung Schlesiens Mitte des V. Jh. nicht in Betracht kommen.

Doch auch ohne Rücksicht auf diesen Tatbestand, erweckt Prokopios' Erzählung schon auf den ersten Blick Verdacht. Ihr Inhalt, der Kontext und die Bestimmung der Erzählung — all dies zeigt den Charakter einer Legende. Es gibt leider keine anderen Schriften, die eine komparative Analyse verschiedener Texte gestatten würden. Daher ist eine direkte Verifikation von Prokopios' Erzählung unergreiflich. Um jedoch die Frage der Glaubwürdigkeit seiner Nachricht endgültig zu lösen, unternimmt der Ver-

fasser eine sachliche Analyse der Erzählung Prokopios' im Lichte der sozial-ökonomischen und politischen Evolution der wandalischen Gesellschaft seit dem Wegziehen der Wandalen aus Dakien bis zur Vollentwicklung ihrer Macht in Nordafrika. Die verfügbaren Quellen und Ergebnisse neuerer Untersuchungen zeigen, dass die alano-wandalische Gesellschaft bis zur Mitte des V. Jh. eine tiefgreifende Evolution durchgemacht hat. Mit der Einnahme breiter Territorien in Nordafrika haben die Alano-Wandalen endgültig die Etape einer Sippen-gesellschaft überwunden. Durch die Entwicklung des Grossgrundbesitzes unter Anwendung der sklavischen Arbeitskraft auf dem Lande bewegt sich diese Evolution in der Richtung einer frühen feudalen Gesellschaft. Unter der kraftvollen Führung Geiserichs ist die alano-wandalische Monarchie zum stärksten Staate jener Zeiten auf dem weströmischen Boden geworden. Er bemüht sich, eine grosszügige Politik der Gründung eines »Kornreiches« am westlichen Mittelmeer zu verwirklichen (wie es Ch. Courtois gezeigt hat) und war zweifellos den Bedrohungen seitens des Oströmischen Reiches überlegen.

Im Gegensatz zu diesem Sachbestand imputiert Prokopios' Erzählung dem König Gieserich auf dem Höhepunkt seiner Macht den Gedanken einer Rückkehr nach Europa, nach Norddakien, in die Zustände eines kollektiven Grundbesitzes und einer extensiven Bodenausnützung, die er mit seinen Wandalen schon längst überwand. Diese Erzählung ist offenbar dem Inhalte, dem Geiste und der Weltanschauung nach mit den realen Interessen und Bestrebungen der Alano-Wandalen jener Zeit völlig unvereinbar.

Die Erzählung Prokopios' von der Botschaft europäischer Wandalen zeigt sich demnach als unhistorisch. Sie ist nur ein rhetorischer und didaktischer Exkurs und gehört zu jenen legendarischen Elementen, die öfters im Prokopios' Werke zu begegnen sind. In diesem Einzelfalle hat dieser Exkurs offenbar den Zweck, eine triumphale a posteriori formierte Belehrung über die Vergänglichkeit der Barbarenmacht auf dem Boden des Kaiserreiches aufzustellen, wie es sich für einen Geschichtsschreiber gebührt, der grosse Aktionen Justinianischer Restauration durch seine Feder zu schildern sich zur Aufgabe gemacht hat.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

RADOVI
FILOZOFSKOG FAKULTETA
ODSJEK ZA POVIJEST

4

Miroslav Brandt: Poslanstvo evropskih vladara kralju Gajzerihu i pitanje slavenske ekspanzije u srednju Evropu

Nada Klaić: Što su kmetovi Vinodolskog zakona?

Igor Karaman: Postanak i značenje privremenog urbara za Hrvatsku iz god. 1755.

ZAGREB

1962

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
RADOVI
FILOZOFSKOG FAKULTETA
ODSJEK ZA POVIJEST 4

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

RADOVI
FILOZOFSKOG FAKULTETA
ODSJEK ZA POVIJEST

4

ZAGREB

1962

ZA SADRŽAJ PRILOGA ODGOVARA AUTOR. — UREDNIK Dr. JAROSLAV ŠIDAK